

Volume II (2016)

Plutarkhos, Moralia: Şans Üzerine

Plutarkhos, Moralia: De Fortuna

Çeviren: Selda YENİ

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume II: Ocak-Aralık 2016) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni: Plutarkhos, *Moralia: Şans Üzerine*. Çev. S. Yeni. *Libri* II (2016) 366-378.
DOI: 10.20480/lbr.2016020

Geliş Tarihi: 04.05.2016 | Kabul Tarihi: 10.06.2016

Elektronik Yayın Tarihi: 29.07.2016

Editörya: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

ΠΕΡΙ ΤΥΧΗΣ

I. Τύχη τὰ θνητῶν πράγματ', οὐκ εὐβουλία. (2) πότερον οὐδὲ δικαιοσύνη τὰ θνητῶν πράγματα οὐδ' ἰσότης οὐδὲ σωφροσύνη οὐδὲ κοσμιότης, ἀλλ' ἐκ τύχης μὲν καὶ διὰ τύχην Ἀριστείδης ἐνεκαρτέρησε τῇ πενίᾳ, πολλῶν χρημάτων κύριος γενέσθαι δυνάμενος, καὶ Σκιπίων Καρχηδόνα ἐλὼν οὐδὲν οὔτ' ἔλαβεν οὔτ' εἶδε τῶν λαφύρων, ἐκ τύχης δὲ καὶ διὰ τύχην Φιλοκράτης λαβὼν χρυσίον παρὰ Φιλίππου “πόρνας καὶ ἰχθὺς ἠγόραζε” καὶ Λασθένης καὶ Εὐθυκράτης ἀπώλεσαν Ὀλυνθον, “τῇ γαστρὶ μετροῦντες καὶ τοῖς αἰσχίστοις τὴν εὐδαιμονίαν” ἀπὸ τύχης δ' ὁ μὲν Φιλίππου Ἀλέξανδρος αὐτὸς τε τῶν αἰχμαλώτων ἀπέιχετο γυναικῶν καὶ τοὺς ὑβρίζοντας ἐκόλαζεν, ὁ δὲ Πριάμου δαίμονι κακῶ καὶ τύχῃ χρησάμενος συνεκοιμᾶτο τῇ τοῦ ξένου γυναικί, καὶ λαβὼν αὐτὴν ἐνέπλησε πολέμου καὶ κακῶν τὰς δύο ἠπίερος; (3) εἰ γὰρ ταῦτα γίγνεται διὰ τύχην, τί κωλύει καὶ τὰς γαλαῖς καὶ τοὺς τράγους καὶ τοὺς πιθήκους συνέχεσθαι φάναι διὰ τύχην ταῖς λιχνείαις καὶ ταῖς ἀκρασίαις καὶ ταῖς βωμολοχίαις;

II. Εἰ δ' ἔστι σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀνδρεία, πῶς λόγον ἔχει μὴ εἶναι φρόνησιν, εἰ δὲ φρόνησις, πῶς οὐ καὶ εὐβουλίαν; (2) ἢ γὰρ σωφροσύνη φρόνησις τίς ἐστὶν ὡς φασι καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς φρονήσεως δεῖται παρουσίας; (3) μᾶλλον δὲ τὴν εὐβουλίαν γέ τοι καὶ φρόνησιν ἐν μὲν ἡδοναῖς ἀγαθοῦς παρεχομένην ἐγκράτειαν καὶ σωφροσύνην καλοῦμεν, ἐν δὲ κινδύνοις καὶ πόνοις καρτερίαν καὶ ἀνδραγαθίαν, ἐν δὲ κοινωνήμασι καὶ πολιτείαις εὐνομίαν καὶ δικαιοσύνην. (4) ὅθεν εἰ τὰ τῆς εὐβουλίας ἔργα τῆς τύχης δικαιούμεν εἶναι, ἔστω τύχης καὶ τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰ τῆς σωφροσύνης, καὶ νῆ Δία τὸ κλέπτειν τύχης ἔστω καὶ τὸ βαλλαντιοτομεῖν καὶ τὸ ἀκολασταίνειν, καὶ μεθέμενοι τῶν οἰκείων λογισμῶν εἰς τὴν τύχην ἑαυτοὺς ἀφῶμεν ὥσπερ ὑπὸ πνεύματος πολλοῦ κονιορτὸν ἢ συρφετὸν ἐλαυνομένους καὶ διαφορομένους. (5) εὐβουλίας τοίνυν

ŞANS ÜZERİNE

Çeviren Selda YENİ*

I. Fanilerin işlerini sağduyu değil, şans yönetir¹. **(2)** Ne adalet, ne eşitlik, ne ölçülülük ne de akliselimlik fanilerin işlerini yönetir mi? Nitekim Aristides'in büyük bir servet sahibi olmaya muktedirken, yoksulluğunu sürdürmesi² ve Scipio'nun Kartaca'yı ele geçirdiğinde ganimetleri ne görüp ne de alması şans sonucunda veya şans sayesinde midir? Philokrates'in³ Philippos'tan altın aldığı "fahişeler ve balıklar satın alması"; Lasthenes ve Euthykrates'in "mutluluğu yeme-içme ve utanç verici işlerle ölçerek" Olynthos'u kaybetmeleri⁴ şans sonucunda ve şans sayesinde midir? Philippos'un oğlu Aleksandros'un bizzat kendisi hem esir kadınlara yaklaşmaması hem de taciz edenleri cezalandırması⁵, Priamos oğlu (Aleksandros'un) ise tanrısal bir esinle ve şansla davranarak yabancı birinin eşiyle yatması ve onu alarak iki toprağı da savaş ve kötülüklerle doldurması şanstın ötürü müdür? **(3)** Gerçekten de eğer tüm bunlar şanstın dolaylı olarak oluyorsa, gelinciklerin, keçilerin ve maymunların şans eseri açgözlülük, şehvet ve maskaralılıklarla birarada tutulmuş olduklarını söylemeye ne engel olur?

II. Eğer akliselimlik, adalet ve mertlik varsa, aklın olmadığı nasıl söylenir? Eğer akıl varsa, sağgörü de nasıl yoktur? **(2)** Zira söyledikleri gibi akliselimlik bir çeşit akıldır ve adalet aklın olmasına ihtiyaç duyar. **(3)** Daha doğrusu sağgörü ve iyi şeylere yönlendiren akıl, sevinçliyen irade ve ölçülülük; tehlikeler ve zorluklarda sebat ve cesaret; sosyal ve politik yaşamda ise iyi düzen ve adalet olarak adlandırırız. **(4)** Bu nedenle, eğer sağgörü işlerinin şanstın olduğunu kabul edersek, adalet işleri ve akıl işleri de şanstın ötürü olsun ve Zeus aşkına! O zaman çalmak, para keselerini kesmek ve ahlaksız olmak da şanstın dolaylı olsun ve sert rüzgarlar altındaki toz bulutu ve çerçöp gibi sürüklenip taşınanlar olarak yerleşmiş mantıkları terkedip kendimizi şansa bırakalım! **(5)** Bu nedenle, sağgörü

* MA., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya. selda.yeni@gmail.com

μη οὔσης οὐδὲ βουλήν εἰκὸς εἶναι περὶ πραγμάτων οὐδὲ σκέψιν οὐδὲ ζήτησιν τοῦ συμφέροντος, ἀλλ' ἐλήρησεν εἰπὼν ὁ Σοφοκλῆς ὅτι

πᾶν τὸ ζητούμενον
 ἀλωτόν, ἐκφεύγει δὲ τὰμελούμενον
 καὶ πάλιν αὐτὰ τὰ πράγματα διαιρῶν
 τὰ μὲν διδασκὰ μανθάνω, τὰ δ' εὐρετὰ
 ζητῶ, τὰ δ' εὐκτὰ παρὰ θεῶν ἠτησάμην.

(6) τί γὰρ εὐρετόν ἢ τί μαθητόν ἐστὶν ἀνθρώποις, εἰ πάντα περαίνεται κατὰ τύχην; (7) ποῖον δ' οὐκ ἀναιρεῖται βουλευτήριον πόλεως ἢ ποῖον οὐ καταλύεται συνέδριον βασιλέως, εἰ ὑπὸ τῆς τύχης πάντ' ἐστίν, ἢν τυφλὴν λοιδοροῦμεν, ὡς τυφλοὶ περιπίπτοντες αὐτῇ; (8) τί δ' οὐ μέλλομεν, ὅταν ὡσπερ ὄμματα τὴν εὐβουλίαν ἐκκόψαντες αὐτῶν τοῦ βίου τυφλὴν χειραγωγὸν λαμβάνωμεν;

III. Καίτοι φέρε λέγειν τινὰ ἡμῶν ὡς τύχη τὰ τῶν βλεπόντων πράγματα, οὐκ ὄψις οὐδ' "ὄμματα φωσφόρα" φησὶ Πλάτων, καὶ τύχη τὰ τῶν ἀκουόντων, οὐ δύναμις ἀντιληπτικὴ πληγῆς ἀέρος δι' ὠτὸς καὶ ἐγκεφάλου προσφερομένης. (2) καλὸν ἦν, ὡς ἔοικεν, εὐλαβεῖσθαι τὴν αἴσθησιν. (3) ἀλλὰ μὴν τὴν ὄψιν καὶ ἀκοὴν καὶ γεῦσιν καὶ ὄσφρησιν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῶν ὑπηρεσίαν εὐβουλίας καὶ φρονήσεως ἢ φύσις ἤνεγκεν ἡμῖν, καὶ "νοῦς ὀρῆ καὶ νοῦς ἀκούει, τᾶλλα" δὲ "κωφὰ καὶ τυφλά" καὶ ὡσπερ ἡλίου μὴ ὄντος ἔνεκα τῶν ἄλλων ἄστρον εὐφρόνην ἄν ἡγομεν, ὡς φησὶν Ἡράκλειτος, οὕτως ἔνεκα τῶν αἰσθήσεων, εἰ μὴ νοῦν μηδὲ λόγον ὁ ἄνθρωπος ἔσχεν, οὐδὲν ἄν διέφερε τῷ βίῳ τῶν θηρίων. (4) νῦν δ' οὐκ ἀπὸ τύχης οὐδ' αὐτομάτως περίεσμεν αὐτῶν καὶ κρατοῦμεν, ἀλλ' ὁ Προμηθεύς, τουτέστιν ὁ λογιζομὸς αἴτιος

ἵππων ὄνων τ' ὄχεϊα καὶ ταύρων γονὰς
 δοῦς; ἀντίδουλα καὶ πόνων ἐκδέκτορα

κατ' Αἰσχύλον. (5) ἐπεὶ τύχη γε καὶ φύσει γενέσεως ἀμείνονι τὰ πλεῖστα τῶν ἀλόγων κέχρηται. (6) τὰ μὲν γὰρ ὤπλισται κέρασι καὶ ὀδοῦσι καὶ κέντροις, "αὐτὰρ ἐχίνοις," φησὶν Ἐμπεδοκλῆς,

"ὄξυβελεῖς χαῖται νώτοις ἐπιπεφρίκασι,"

τὰ δ' ὑποδέδεται καὶ ἡμφίεσται φολίσι καὶ λάχναις καὶ χηλαῖς καὶ ὄπλαῖς ἀποκρότοις. (7) μόνος δ' ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν Πλάτωνα "γυμνὸς καὶ ἄοπλος καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἄστρωτος" ὑπὸ τῆς φύσεως ἀπολέλειπται.

olmasaydı, işler hakkında ne kararın ne düşüncenin ne de yararı dokunacak bir şeyin araştırmasının olması olası olurdu. Nitekim Sophokles şu sözü söyleyerek boş konuşmuştur: “*Bütün istenilen şey elde edilebilir, ihmal edilen ise kaçır*”⁶. Başka bir seferinde yeniden işleri ayırarak şöyle söylemiştir: “*öğretilenleri öğrenirim, keşfedilebilenleri araştırırım, tanrılar nezdinde istenilen şeyleri diledim*”⁷. **(6)** Zira insanlar için hangi keşif ya da hangi öğreti şanstın dolayı başarılıdır? **(7)** Eğer herşey şansa bağlı olsa, kent *bouleuterion*’u nasıl yıkılmaz ya da krallığın meclisi nasıl yok olmaz? Tıpkı körler gibi rastladığımız (başımıza gelen) körlüğü kötülemez miyiz?⁸ **(8)** Gözlerimiz gibi sağgörümüzü kesip attığımızda, hayatımıza körlüğü rehber olarak aldığımızda, nasıl ayırt ederiz (görürüz)?

III. Dahası içimizden birinin görme eylemini Platon’un söylediği gibi görme ve “*ışık taşıyan gözler*”⁹ değil de şans olduğunu, işleme eyleminin de kulak ve beyin vasıtasıyla aktarılan hava titreşiminin algısal gücü¹⁰ değil de yine şans olduğunu söylediğini varsayalım. **(2)** Görünüşe göre, algıya karşı dikkatli olmak iyi bir şeydir. **(3)** Ancak doğa bize görmeyi, duymayı, tatmayı, koklamayı, bedeninin geri kalan kısımlarını ve bunların güçlerini sağduyu ve zekâya hizmet için getirdi. “*Akıl görür ve akıl duyar, geri kalan her şey sağır ve kördür*”¹¹, Herakleitos’un dediği gibi, mesela güneş olmasa diğer yıldızlara rağmen bize gece olurdu¹². Böylece hislere rağmen, eğer insan akla ve mantığa sahip olmasaydı, yaşayış bakımından vahşi hayvanlardan bir farkı olmazdı. **(4)** Oysa ne şanstın ötürü ne de kazayla onlardan daha üstünüz ve onları yönetiriz. Bunun sebebi Aiskhylos’a göre, atların ve eşeklerin yavrularını ve boğaların soylarını köleler yerine ve görevleri üstleniciler olarak (bize) veren Prometheus, yani düşünce gücüdür¹³. **(5)** Kuşkusuz, şans ve doğuştan gelen doğal durumdan ötürü hayvanların pek çoğu (insanlardan) daha faydalı özelliklere sahip olmuşlardır. **(6)** Zira bazıları boynuz, diş ve iğnelerle donatılmışlar, “*ancak kirpiller*”, Empedokles’in dediğine göre, “*sırtlarında dikenlerini kabartırlar*”¹⁴; bazıları ise pullar, yünler, pençeler ve sert toynaklarla sarılmışlar ve örtülmüşlerdir. **(7)** Sadece insan, Platon’a göre, doğa tarafından “*çıplak, korunmasız, yalınayak ve örtüsüz*” bırakılmıştır¹⁵.

(8) ἄλλ' ἐν διδοῦσα πάντα μαλθάσσει τάδε,
τὸν λογισμὸν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν πρόνοιαν.

(9) ἢ βραχὺ μὲν σθένος· ἀνέρος· ἀλλὰ
ποικιλία πραπίδων
δεινὰ μὲν φύλα πόντου
χθονίων τ' ἀερίων τε
δάμναται βουλεύματα.

(10) κουφότατον ἵπποι καὶ ὠκύτατον, ἀνθρώπων δὲ θεοῦσι· (11) μάχιμον κύων καὶ θυμοειδές, ἄλλ' ἄνθρωπον φυλάττει· (12) ἡδύτατον ἰχθύς καὶ πολύσαρκον ὄψ, ἀνθρώπων δὲ τροφή καὶ ὄψον ἐστί. (13) τί μείζον ἐλέφαντος; ἢ φοβερώτερον ἰδεῖν; (14) ἀλλὰ καὶ τοῦτο παίγνιον γέγονεν ἀνθρώπου καὶ θέαμα πανηγυρικόν, ὀρχήσεις τε μανθάνει καὶ χορείας καὶ προσκυνήσεις, οὐκ ἀχρήστως τῶν τοιούτων παρεισαγομένων, ἄλλ' ἵνα μανθάνωμεν ποῖ τὸν ἄνθρωπον ἢ φρόνησις αἶρει καὶ τίνων ὑπεράνω ποιεῖ, καὶ πῶς κρατεῖ πάντων καὶ περίεστιν.

(15) οὐ γὰρ πυγμάχοι εἰμὲν ἀμύμονες οὐδὲ παλαισταί,
οὐδὲ ποσὶ κραιπνῶς θεόμεν,

ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις ἀτυχέστεροι τῶν θηρίων ἐσμέν. (16) ἐμπειρία δὲ καὶ μνήμη καὶ σοφία καὶ τέχνη κατ' Ἀναξαγόραν σφῶν τ' αὐτῶν χρώμεθα καὶ βλίττομεν καὶ ἀμέλγομεν καὶ φέρομεν καὶ ἄγομεν συλλαμβάνοντες, ὥστ', ἐνταῦθα μηδὲν τῆς τύχης πάντα τῆς εὐβουλίας εἶναι καὶ τῆς προνοίας.

IV. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ τεκτόνων δῆπου “πράγματα θνητῶν” ἐστί, καὶ τὰ χαλκοτύπων καὶ οἰκοδόμων καὶ ἀνδριαντοποιῶν, ἐν οἷς οὐδὲν αὐτομάτως οὐδ' ὡς ἔτυχε κατορθούμενον ὀρώμεν. (2) ὅτι γὰρ τούτοις βραχεῖα τις παρεμπίπτει τύχη, τὰ δὲ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν ἔργων αἱ τέχναι συντελοῦσι δι' αὐτῶν, καὶ οὗτος ὑποδεδήλωκε

βᾶτ' εἰς ὄδον δὴ πᾶς ὁ χειρῶναξ λεώς,
οἱ τὴν Διὸς γοργῶπιν Ἐργάνην στατοῖς
λίκνοισι προστρέπεσθε.

(3) τὴν γὰρ Ἐργάνην καὶ τὴν Ἀθηνᾶν αἱ τέχναι πάρεδρον οὐ τὴν Τύχην ἔχουσι. (4) ἔνα μέντοι φασὶν ἵππον ζωγραφοῦντα τοῖς μὲν ἄλλοις κατορθοῦν εἶδεισι καὶ χρώμασι, τοῦ δ' ἀφροῦ τὴν περὶ τῷ χαλινῷ κοπτομένην χαινότητα καὶ τὸ συνεκπίπτον ἄσθμα μὴ κατορθοῦντα γράφειν τε πολλάκις καὶ ἐξαλείφειν, τέλος δ' ὑπ' ὀργῆς προσβαλεῖν τῷ πίνακι τὸν σπόγγον ὥσπερ εἶχε τῶν φαρμάκων ἀνάπλεων, τὸν δὲ προσπεσόντα θαυμαστῶς ἐναπομάξαι καὶ ποιῆσαι τὸ δέον. (5) τοῦτ' ἔντεχνον τύχης μόνον ἰστορεῖται.

(8) Ancak, (doğa) tek bir şey -düşünce kabiliyeti, dikkati ve öngörü- vererek tüm bunları yatıştırmıştır. (9) Gerçekten insanın kuvveti azdır, ancak aklının çok yönlülüğü ile denizin, karanın ve göğün güçlü ırklarına ve amaçlarına egemen oldu. (10) En çevik ve çabuk hayvan olan atlar da insan için koşarlar. (11) En kavgacı ve cesur hayvan olan köpek yine insanı korur. (12) En hoş hayvan olan balık ve en şişman hayvan olan domuz insanın yiyeceği ve eti olur. (13) Filden daha büyük ya da daha korkutucu görülen ne vardır? (14) Ancak bu hayvan insanın oyuncuğu haline gelmiştir ve festivalde gösteri objesi olmuştur, poz vermeyi, dans etmeyi ve reveransları öğrenmiştir. Böyle şeylerin sunulması boş yere değildir, ancak aklın insanı nereye yükselttiğini ve nelerden üstün kıldığını ve nasıl her şeyden güçlü olduğunu ve üstün geldiğini öğrenmemiz içindir. (15) Ancak ne mükemmel boksörleriz ne de güreşçileriz, ayaklarımızla (yaya olarak) süratli bir şekilde de koşmayız¹⁶, zira tüm bunlarda hayvanlardan daha şanssızız. (16) Deneyim, hafıza, bilgelik ve yeteneğimizle, Anaksagoras'a göre¹⁷, onlara ait şeylerden faydalanırız, bal alırız, süt sağırız, taşırız ve el koyarak sevk ederiz, öyle ki burada hiçbir şey şanstandır değildir, her şey sağgörü ve öngörüdür.

IV. Ancak şüphesiz marangozların işleri, bakırcıların, mimarların ve heykeltıraşların işleri "*fanilerin işleridir*", bunların ne kendiliğinden ne de şans eseri tamamlandığını görürüz. Zira bu işlerde şansın az etkisi vardır¹⁸, işlerin çoğunu ve büyük bir kısmını bu kişilerin ustalıkları (sanatları) başarır. (2) Bu da (şiir) anlatır: Yola çıkıyordunuz siz bütün zanaatkârlar, adak sunmak için hazırlanmış kutsal sepetlerle Zeus'un haşin gözlü kızı Ergane'ye¹⁹ dua ediyordunuz²⁰. (3) Zira sanatların yanında şans değil, Athena Ergane vardır. (4) Ancak derler ki ressamın biri²¹ at resmederken form ve renkleri bakımından tüm geriye kalan şeylerde başarılı olmuştur. Atın dizgininin etrafında ortaya çıkan öfkeli tavrını ve nefesini resmederken köpüğün formunu ve şeklini başarılı bir şekilde veremediği için pek çok kez çizip silmiştir. Sonunda süngeri boyaları bulaştıracak kadar öfkeyle resme çarpınca oluşan görünüm fevkalade bir izlenim (ifade) almış ve arzu ettiğini yapmıştır. (5) Şans eseri yetenek olarak sadece bu anlatılır.

(6) κανόσι καὶ σταθμοῖς καὶ μέτροις καὶ ἀριθμοῖς πανταχοῦ χρῶνται, ἵνα μηδαμοῦ τὸ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε τοῖς ἔργοις ἐγγένηται. (7) καὶ μὴν αἱ τέχναι μικραὶ τινες εἶναι λέγονται φρονήσεις, μᾶλλον δ' ἀπορροαὶ φρονήσεως καὶ ἀποτρίμματα ἐνδιεσπαρμένα ταῖς χρεῖαις ταῖς περὶ τὸν βίον, ὡσπερ αἰνίττεται τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ Προμηθεῶς μερισθὲν ἄλλο ἄλλη διασπαρῆναι. (8) καὶ γὰρ τῆς φρονήσεως μόρια καὶ σπᾶσματα μικρὰ θραυομένης καὶ κατακερματιζομένης εἰς τάξεις κεχώρηκε.

V. Θαυμαστὸν οὖν ἔστι πῶς αἱ μὲν τέχναι τῆς τύχης οὐ δέονται πρὸς τὸ οἰκεῖον τέλος, ἡ δὲ πασῶν μεγίστη καὶ τελειοτάτη τέχνη καὶ τὸ κεφάλαιον τῆς ἀνθρωπίνης εὐφημίας καὶ δικαιοῦσεως οὐδὲν ἔστιν. (2) ἀλλ' ἐν ἐπιτάσει μὲν χορδῶν καὶ ἀνέσει εὐβουλία τίς ἐστιν ἦν μουσικὴν καλοῦσι, καὶ περὶ ἄρτυσιν ὄψων ἦν μαγειρικὴν ὀνομάζομεν, καὶ περὶ πλύσιν ἱματίων ἦν γναφικὴν. (3) τοὺς δὲ παῖδας καὶ ὑποδεῖσθαι καὶ περιβάλλεσθαι διδάσκομεν καὶ τῇ δεξιᾷ λαμβάνειν τοῦ ὄψου τῇ δ' ἀριστερᾷ κρατεῖν τὸν ἄρτον, ὡς οὐδὲ τούτων γιγνομένων ἀπὸ τύχης ἀλλ' ἐπιστάσεως καὶ προσοχῆς δεομένων. (4) τὰ δὲ μέγιστα καὶ κυριώτατα πρὸς εὐδαιμονίαν οὐ παρακαλεῖ τὴν φρόνησιν, οὐδὲ μετέχει τοῦ κατὰ λόγον καὶ πρόνοιαν; (5) ἀλλὰ γῆν μὲν οὐδεὶς ὕδατι δεύσας ἀφήκεν, ὡς ἀπὸ τύχης καὶ αὐτομάτως πλίνθων ἐσομένων, οὐδ' ἔρια καὶ σκύτη κτησάμενος κἀθηται τῇ τύχῃ προσευχόμενος ἱμάτιον αὐτῷ καὶ ὑποδήματα γενέσθαι. (6) χρυσίον δὲ πολὺ συμφορήσας καὶ ἀργύριον καὶ πλῆθος ἀνδραπόδων καὶ πολυθύρους αὐλάς περιβαλόμενος καὶ κλίνας προσθέμενος πολυτελεῖς καὶ τραπέζας οἶεται ταῦτα φρονήσεως αὐτῷ μὴ παραγενομένης εὐδαιμονίαν ἔσεσθαι καὶ βίον ἄλπου καὶ μακάριον καὶ ἀμετάβλητον; (7) Ἡρώτα τις Ἰφικράτην τὸν στρατηγόν, ὡσπερ ἐξελέγχον, τίς ἐστιν; "οὔτε γὰρ ὀπλίτης οὔτε τοξότης οὔτε πελταστής." (8) "κάκεινος "ὁ τούτοις," ἔφη, "πᾶσιν ἐπιτάτων καὶ χρώμενος."

VI

Οὐ χρυσίον ἢ φρόνησίς ἐστιν οὐδ' ἀργύριον οὐδὲ δόξα οὐδὲ πλοῦτος οὐδ' ὑγίεια οὐδ' ἰσχὺς οὐδὲ κάλλος. (2) τί οὖν ἔστι; (3) τὸ πᾶσι τούτοις καλῶς χρῆσθαι δυνάμενον καὶ δι' ὃ τούτων ἕκαστον ἡδὺ γίνεταί καὶ ἔνδοξον καὶ ὠφέλιμον. (4) ἄνευ δὲ τούτου δύσχρηστα καὶ ἄκαρτα καὶ βλαβερά, καὶ βαρύνει καὶ καταισχνύει τὸν κεκτημένον. (5) ἢ που καλῶς ὁ Ἡσίοδου Προμηθεὺς τῷ Ἐπιμηθεὶ παρακελεύεται

μὴ ποτε δῶρα

δέξασθαι παρ Ζητῆος Ὀλυμπίου ἀλλ' ἀποπέμπειν,

(6) Kurallardan, ağırlıklardan, ölçülerden ve sayılardan her yerde yararlanırlar, hiçbir yerde tesadüfen işler şans eseri ortaya çıkmaz. (7) Tıpkı ateşin Prometheus tarafından dağıtılarak her yana yayıldığının üstü kapalı söylendiği gibi, sanatların bir çeşit küçük fikirler oldukları, daha doğrusu aklın dışı vurumları ve hayata ilişkin ihtiyaç duyulanlar vesilesiyle yayılarak ortaya çıkan şeyler oldukları söylenir. (8) Zira zeka kırıntıları parçalanıp bölünerek yerlere yayıldı.

V. Uygun bir başarı için şansa ihtiyaç duymayan sanatlar nasıl da olağan üstüdür, herşeyin en harikası ve mükemmeli olan sanat ve insana ait onur ve itibarın toplamı da şanstın ötürü değildir. (2) Ancak tellerin gerilmesi ve gevşetilmesiyle oluşan müzik olarak adlandırdığımız şey ve ayrıca aççılık olarak adlandırdığımız yemekleri tatlandırma olayı ve dinkleme (keçeleştirme işlemi) olarak adlandırdığımız giysileri yıkama işi bir çeşit sağgördür. (3) Çocuklarımıza ayakkabı ve giysi giyinmeyi ve eti sağ elle almayı, ekmeği ise solla tutmayı öğretiriz, öyle ki bunların hiç biri şanstın ötürü olmaz, ancak özen ve dikkat gerektirirler. (4) Mutluluk için çok önemli ve esaslı şeyleri zeki olmak için anmayız, mutluluk mantık ve öngörü uyarınca olan bir şeyin parçası değil midir? (5) Ancak şanstın ötürü ya da kendiliğinden tuğlalar oluşacak diye hiç kimse toprağı suyla ıslatıp bırakmadı, yünleri ve derileri elde edip kendisine giysi ve sandalet olması için şansa dua ederek oturmadı. (6) Biri pek çok altın, gümüş ve çok sayıda köleyi bir araya toplayıp çok kapılı avlularla çevirince ve içerisine pahalı kline ve masalar koyduğunda kendisinde akıl olmadan bunların mutluluk ve acısız, keyifli ve güvenli bir hayat sağlayacağını hayal eder mi? (7) Biri komutan Iphikrates'e suçlarcasına "kimsin?" diye sordu, "zira ne ağır silahlı ne okçu ne de hafif zırhlısın". (8) O ise "bunların hepsine emreden ve hepsini kullanan kişiyim" dedi.

VI. Akıl ne altın ne gümüş ne ün ne zenginlik ne sağlık ne güç ne de güzelliştir. (2) O halde nedir? (3) Tüm bunları iyi bir şekilde kullanabilen bir şeydir ve onun sayesinde bunların her biri hoş, dikkate değer ve yararlı olur. (4) O olmadan (bunlar) yararsız, başarısız ve zararlı olur ve sahip olan kimseye sıkıntı verir ve onu rezil eder. (5) Hesiodos'un eserinde²² Prometheus Epimetheus'a Olymposlu Zeus tarafından gelen hediyeleri asla kabul etmemesini;

τὰ τυχηρὰ λέγων καὶ τὰ ἐκτός, ὡς εἰ παρεκελεύετο μὴ συρίζειν ἄμουσον ὄντα μὴδ' ἀναγιγνώσκειν ἀγράμματον μὴδ' ἵππεύειν ἄνιππον, οὕτω παρακελευόμενος αὐτῷ μὴ ἄρχειν ἀνόητον ὄντα μὴδὲ πλουτεῖν ἀνελεύθερον μὴδὲ γαμῆν κρατούμενον ὑπὸ γυναικός. (6) οὐ γὰρ μόνον "τὸ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνόητοις γίγνεται," ὡς Δημοσθένης εἶπεν, ἀλλὰ τὸ εὐτυχεῖν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς πράττειν τοῖς μὴ φρονοῦσιν.

aksine şanslı şeyleri ve haricindeki şeyleri reddetmesini söyleyerek iyi bir tavsiyede bulunur. Biri müzikten habersizse flüt çalmamasını, okuma yazması yoksa okumamasını, atı kullanamaz durumdaysa ata binmemesini tavsiye eder; ayrıca akılsızsa kamu görevinde bulunmamasını, cimriyse zengin olmamasını, kadın tarafından yönetiliyorsa evlenmemesini tavsiye eder. **(6)** Zira sadece Demosthenes'in "*haksız yere başarılı olma akli başında olmayanların başını döndürür*" dediği²³ gibi değildir, aynı zamanda haksız yere şanslı olmak da akli başında olmayanlara kötülük yaptırır.

Notlar

- ¹ Cic. *Tusc.* V. 9. 25; Nauck 1889, 782-783 no. 2.
- ² Plut. *Arist.* 25.
- ³ Dem. *Or.* XIX. 8.
- ⁴ Dem. *Or.* XVIII. 48.
- ⁵ Plut. *Alex.* XXI.
- ⁶ Soph. *Oid. T.* 110.
- ⁷ Nauck 1889, 309 no. 759.
- ⁸ Kock 1888, 121 no. 417.
- ⁹ Plat. *Tim.* 45b.
- ¹⁰ Plat. *Tim.* 67b.
- ¹¹ Plut. *de Alex.* 336b; *de Soll.* 961a; Diels 1912, 123.
- ¹² Diels 1912, 97; bu ifadenin farklı bir versiyonu Plut. *Aquane* 957a'da yer almaktadır.
- ¹³ Nauck 1889, 65 no. 194.
- ¹⁴ Diels 1912, 252.
- ¹⁵ Plat. *Prot.* 321c.
- ¹⁶ Hom. *Od.* VIII. 246.
- ¹⁷ Diels 1912, 409.
- ¹⁸ Diog. Laert. X. 144.
- ¹⁹ *Ergane* işçilerin ve zanaatkârların tanrıçası Athena'nın *epithetidir*. Santoro 1973, 94 s.v. 'Εργάνη: Ἀθηνᾶ.
- ²⁰ Nauck 1889, 309-310 no. 760.
- ²¹ Bu ressam Plinius'a (Plin. *Nat.* XXXV. 36) göre Nealkes'tir; Dion Khrysostomos'a (Dion Chrys. LXIII. 4) göre Apelles'tir; Valerius Maximus (Val. Max. VIII. 11. 7) ise sadece "ünlü bir ressam" demiştir.
- ²² Hes. *Erg.* 86.
- ²³ Dem. *Olynth.* I. 23.

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

- Cic. *Tusc.* (= Marcus Tullius Cicero, *Tusculanae Disputatione*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Cicero, *Tusculan Disputations*. Trans. J. E. King. London 1927 (Loeb Classical Library).
- Dem. *Olynth.* (= Demosthenes, *Olynthiakos*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Orations*, vol. I. Trans. J. H. Vince. London 1930 (Loeb Classical Library).
- Dem. *Or.* (= Demosthenes, *Orationes*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Demosthenes, *Orations 18-19 De Corona, De Falsa Legatione*. Trans. C. A. Vince – J. H. Vince. London 1926 (Loeb Classical Library).
- Diog. Laert. (= Diogenes Laertios, *Epikyros*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Diogenes Laertius, *Lives of Eminent Philosophers Books 6-10*. Trans. R. D. Hicks. London 1925 (Loeb Classical Library).
- Dion Chrys. (= Dion Khrysostomos, *Orationes*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Dio Chrysostom, *Discourses 61-80*. Trans. H. L. Crosby. London 1951 (Loeb Classical Library).
- Hes. *Erg.* (= Hesiodos, *Erga kai Hemera*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Hesiod, *Works and Days*. Trans. H. G. Evelyn-White. London 1914.
- Hom. *Od.* (= Homeros, *Odysseia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Homeros, *Odysseia*. Trans. A. Erhat – A. Kadir. İstanbul 2013²⁷.
- Plat. *Prot.* (= Platon, *Protagoras*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plato, *Plato in Twelve Volumes*, vol. III. Trans. W. R. M. Lamb. London 1967.
- Plat. *Tim.* (= Platon, *Timaios*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plato, *Timaeus, Critias, Cleitophon, Menexenus, Epistles*. Trans. R. G. Bury. London 1929 (Loeb Classical Library).
- Plin. *Nat.* (= Plinius, *Naturalis Historia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Pliny, *Natural History*. Trans. H. Rackham. London 1855 (Loeb Classical Library).
- Plut. *Alex.* (= Plutarkhos, *Aleksandros*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plutarch, *Lives, Demosthe-*

- nes and Cicero, Alexander and Caesar.* Trans. B. Perrin. London 1919 (Loeb Classical Library).
- Plut. *Aquane* (= Plutarkhos, *Aquane An Ignis Sit Utilior*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plutarch, *Moralia*, vol. XII. Trans. H. Cherniss – W. C. Helmbold. London 1957 (Loeb Classical Library).
- Plut. *Arist.* (= Plutarkhos, *Aristides*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives. Themistocles and Camillus; Aristides and Cato Major; Cimon and Lucullus.* Trans. B. Perrin. London 1914 (Loeb Classical Library).
- Plut. *de Alex.* (= Plutarkhos, *De Alexandri Magni Fortuna aut Virtute*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plutarch, *Moralia*, vol. IV. Trans. F. C. Babbitt. London 1936 (Loeb Classical Library).
- Plut. *de Soll.* (= Plutarkhos, *De Sollertia Animalium*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plutarch, *Moralia*, vol. XII. Trans. H. Cherniss – W. C. Helmbold. London 1957 (Loeb Classical Library).
- Soph. *Oid. T.* (= Sophokles, *Oidipous Tyrannos*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Oedipus Tyrannus of Sophocles.* Trans. R. Jebb. Cambridge 1887.
- Val. Max. (= Valerius Maximus, *Factorum et Dictorum Memorabilium*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Valerius Maximus, *Memorable Doings and Sayings, Books 6-9.* Trans. S. Bailey. London 2000 (Loeb Classical Library).

Modern Literatür

- Diels 1912 H. Diels, *Die Fragmente der Vorsokratiker*, Band I. Berlin 1912.
- Kock 1888 T. Kock, *Comicorum Atticorum Fragmenta* III. Leipzig 1888.
- Nauck 1889 A. Nauck, *Tragicorum Graecorum Fragmenta.* Leipzig 1889.
- Santoro 1973 M. Santoro, *Epitheta Deorum in Asia Graeca Cultorum Ex Auctoribus Graecis et Latinis.* Milano 1973.